

τοῦ κόψη λίγα γιατσέρτα καὶ κάθισε Γ. Ξενόπ. Ἀφροδ., 199. || "Ασμ.

‘Ως εἰν’ τὸ μῆλο κόκκυρο καὶ τὸ γιαζήντο ἀσπρο, ἔτσι εἶναι ἡ γεναῖκα μον καὶ ἡ εὐλογητικά μον (εὐλογητικά μον = ἡ διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου εὐλογηθεῖσα σύζυγός μον) Κῶς

Γιατσίτα καὶ τριαντάφυλλα οὕλα τὰ μαζωτοῦτε, κοδώνα τὰ σὲ βάλουντε καὶ τὰ σὲ προσκυνοῦτε Ιων. (Κρήν.)

“Ασπρο μον τριανταφυλλάκι καὶ γιατσίτο ἐκλεχτό, θέλω ’ς τσι δικοί σου υλῶνοι ’ς ἔρα μέρος τὰ κρυφτῶ Ιων. (Ἐρυθρ.)

Διατσέντο μον ’ς τὴν ὁμορφιά, κρίνε μον ’ς τὴν ἀσπράδα Ρόδ.

‘Η νύφη εἶναι τὸ γιατσέδι καὶ ὁ γαμβός τ’ ἀστρὶ ποὺ φέρει Μῆλ. || Ποίημ.

Καὶ τὰ ζερπούλια καὶ ὁ διατσίντος μεγαλώσαντε καὶ αὐτὰ Θ. Γρυπάρ., Βοσκοπ., 93.

γιάτσο τό, Ἀπουλ. (Καλημ.) Ζάκ. (Μαχαιρᾶδ.) Ιθάκ. Κέρκ. (Λευκίμμ. Σιναρᾶδ. κ.ά.) Κεφαλλ. Λευκ. Μῆλ. Πελοπν. (Μάν.)—Λεξ. Βλαστ., 281 γιάτσος Κρήτ. (Άμαρ. Νεάπ. κ.ά.) γιάτσος Σύρ. γιάτσος ὁ Μῆλ. βάτσα ή, Νάξ. (Άπύρανθ.)

‘Εκ τοῦ Ιταλ. *g h i a c c i o* = πάγος. Περὶ τοῦ τύπ. γιάσος βλ. Σ. Μάνεση εἰς Λεξικογρ. Δελτ. 10 (1965), 119. Διὰ τὴν τροπήν τοῦ γ εἰς β εἰς τὸν τύπ. βάτσα, ὁ ὄποιος ἐτυπώθη ἐσφαλμένως ὡς ίδιαιτερον λημμα, πβ. τὰ ἀνάλογα γάλα-βάλα, γάστρα-βάλα, γόνατο-βάλα, γονιδία-βάλα, δοντες-βάλα, γαλε-βάλα. κ.ά.

1) Ο πάγος Παξ.: *Είναι γιάτσο τὸ χειμῶνα τὸ νερό* (ψυχρὸν ὡς ὁ πάγος). *Είναι γιάτσο τὸ φαῖτινον*. **2)** Τὸ πρὸ τῆς ἀνατολῆς ἡ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἥλιου ψῦχος Ζάκ. (Μαχαιρᾶδ. κ.ά.) Ιθάκ. Κέρκ. (Σιναρᾶδ. κ.ά.) Κεφαλλ. Κρήτ. (Άμαρ. κ.ά.) Λευκ. Μῆλ. Νάξ. (Άπύρανθ.) Πελοπν. (Μάν.) Σύρ.: *Πῶς ἐπόρισες μ’ αὐτὸν τὸ γιάτσος; (ἐπόρισες = ἐξηλθες)* Άμαρ. **3)** Σ τὴν γοργὴ τοῦ βουνοῦ δὲ γάνει πρωΐ, γιάτι ἔχει γιάτσο κεῖται πάνον Ζάκ. “Ω, ἔνα κρύο, βάτσα! Άπύρανθ. Φόρα τὸ ξωφρόι σου, γιάτι κάνει γιάτσο (ξωφρόι = ἐπιχωφόροι) Ιθάκ. Σκιλάζεται μήν τόντε πάρη τὸ γιάτσο (εἰρων., ἐπὶ τῶν ἀδικαιολογήτως προφυλασσομένων ἀπὸ ἀνυπάρκτου ψυχρούς) Λευκ. Σήμερα κάνει μεγάλο γιάτσο Μαχαιρᾶδ. Νότισε ἀπόψε καὶ θά κάμη γιάτσο Ιθάκ. Απόψε κάνει γιάτσο Κεφαλλ. **3)** Τὸ ἐκ τοῦ ψύχους τούτου ρῆγος Κέρκ.: *Τὸν ἐπίγαστη γιάτσο.* **3)** Η ἐκ τοῦ ψυχροῦ ἀνέμου προσγιγνομένη βλάβη εἰς τὰ ἐσπεριδοειδῆ ἡ τὰ ποώδη φυτὰ Μῆλ. κ.ά. **4)** Τὸ σκληρὸν ἐπίστρωμα ἐξ ἀλάτων καὶ λοιπῶν οὐσιῶν τοῦ νεροῦ τὸ ὄποιον ἐπικάθηται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὑδραγωγείων Κρήτ. (Νεάπ.)

‘Η λ. καὶ ως ἐπών. ὑπὸ τύπ. *Γιάτσιος* Αθῆν. Θεσσ. (Άγ. Βελεστ. Βόλ. Λάρ. Τρίκα.) Μακεδ. (Γρεβεν. Νάουσ. Σέρρ.) Γιάτσος Αθῆν. Ηπ. (Ιωάνν.) Θεσσ. (Βόλ. Λάρ. Τίρναβ.) Θράκη. (Κομοτ.) Μακεδ. (Ανω Κάμη. Καστορ. Νάουσ. Σέρρ.) Πελοπν. (Πάτρ.) Στερελλ. (Αμφισ. Θηβ.) καὶ Γιάτσας Θεσσ. (Τύρναβ.) Μακεδ. (Βέρ.)

γιάτσωμα τό, Ζάκ. (Μαχαιρᾶδ.)

‘Εκ τοῦ ρ. γιάτσων.

Τὸ αἴσθημα τοῦ ψυχρούς, τὸ κρύωμα.

γιατσώνω Αντίπαξ. Ερεικ. Ζάκ. (Μαχαιρᾶδ. κ.ά.) Κέρκ. (Σιναρᾶδ. κ.ά.) Κέως Μαθράκ. Μῆλ. Οθων. Παξ.

‘Εκ τοῦ ούσ. γιάτσων, κατὰ τὰ συνών. κρύων ων, παγών ων.

1) Μετβ., ψύχω, παγώνω τινὰ Ερεικ. Ζάκ. (Μαχαιρᾶδ.) Κέρκ. Μαθράκ. Οθων.: *Μᾶς ἐγιάτσωσε ὁ χειμῶνας Μαθράκ.* Τώρα τὸ χινόπωρο τὰ βράδυ γιατσώνει Ερεικ. Γιατσώνει σήμερα, φυσάει βοριάς Οθων. **2)** Αμπβ., ύφισταμαι ψῦξιν, κρυσταλλοῦμαι Αντίπαξ. Ζάκ. (Μαχαιρᾶδ.) Κέρκ. (Σιναρᾶδ. κ.ά.) Κέως Μῆλ.. Παξ.: *Ἐγιατσώσαντε τὰ πόδια μον ἀπὸ τὸ κρύο Κέρκ.* Σήμερα ἐγιατσώσαντε τὰ χέρια μον Παξ. **β)** Επὶ φυτῶν, ύφισταμαι τὴν ἐπήρειαν τοῦ ψύχους, μαραίνομαι Μῆλ.: *Μὲ τὴν βάχνη π’ ἔπεστ’ ἐχτὲς τὸ πρωΐ, ἐγιατσώσαντε τὰ σπαρμένα.* Εγιατσώσαντε οἱ ἐλιές.

Γιάφα ἡ, συνήθ. Γιάφα τό, Κάλυμν. Μεγίστ.

‘Εκ τοῦ Ιταλ. *G i a f f a* = ὅν. τῆς παλαιστινιακῆς πόλεως Ιόππης.

Κοινὸν ὄνομα τῆς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος τῆς Ιόππης τῆς Παλαιστίνης σύνηθ.: *Πορτοκάλια τῆς Γιάφας* (ώς ἔξαγόμενα ἐκ τοῦ λιμένος τούτου είναι δὲ ταῦτα καρποὶ παραλλαγῆς τῆς Πορογαλλέας τῆς προμήκους (*Citrus aurantium oblongum*), περὶ τῆς ὁπ. βλ. Π. Γενναδ., Λεξ. Φυτολ., 357. *Πορτοκάλια τοῦ Γιάφα Κάλυμνου.* || Φρ.

“Ερημα τσαὶ σκοτεινὰ τσαὶ ’ς τὸ Γιάφα δανεικά (ἐνν. νὰ μείνουν — καὶ νὰ γίνουν ἀρὰ) Μεγίστ. **β)** Μετων., αὐτὸς ὁ οὔτως ἐξαγόμενος καρπὸς Νάξ. Πελοπν. (Θουρ.)

‘Η λ. καὶ ως τοπων. Νάξ. (Άπύρανθ.) Πελοπν. (Καλάβρυτ.)

Γιαφίτικος ἐπίθ., Π. Γενναδ., Λεξ. Φυτολ., 848—Λεξ. Βλαστ., 465.

‘Εκ τοῦ ἔθν. Γιαφίτης καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -ικος.

‘Ο προερχόμενος, ὁ ἔλκων τὴν καταγωγήν του ἐκ τῆς Γιάφας ένθ’ ἀν.: *Γιαφίτικη φοδιά* = παραλλαγὴ ροιᾶς τῆς Ιόππης. Συνών. Γιαφίτικος.

Γιαφιώτικος ἐπίθ. Πελοπν. (Γαλατ.)

‘Εκ τοῦ ἔθνικ. Γιαφίωτης καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -ικος.

Γιαφίτικος, τὸ ὁπ. βλ.

γιαχανᾶς ὁ, Θράκη. (Σουφλ. Σαρεκκλ. κ.ά.)

‘Εκ τοῦ Τουρκ. *y a g h a n e* = ἐργοστάσιον ἢ ἀποθήκη ἐλαχίου, βουτύρου κλπ.

‘Εργαστήριον, εἰς τὸ ὄποιον ἀλέθεται ὁ σησαμόσπορος πρὸς ἐξαγωγὴν σησαμελαίου, σησαμοτριβεῖον.

γιαχανατζήδικο τό, ἐνιαχ. γιαχανατζήδικον Θράκη. (Σουφλ.)

Τὸ ούδ. τοῦ ἐπιθ. *γιαχανατζήδικος ούσιαστικοποιηθέν.

Τὸ σησαμοτριβεῖον.

γιαχανατζής ὁ, Θράκη. (Σουφλ.)

‘Εκ τοῦ Τουρκ. *y a g h a n a c i*.

‘Ιδιοκτήτης σησαμοτριβεῖου.

‘Η λ. καὶ ως ἐπών. Αθῆν. Μακεδ. (Θεσσαλον.)

γιαχνερός ἐπίθ. Πελοπν. (Λιγουρ.)

‘Εκ τοῦ ούσ. γιαχνερός καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -ερός.

'Ο κατάλληλος νὰ μηγειρευθῇ διὰ φαγητὸν γιαχνί:
Αὐτὰ τὰ χόρτα ποὺ μάζεψα είναι γιαχνερά.

γιαχνί ἐπίθ. ἄκλ. κοιν. γιαχνίν Κύπρ. Πόντ. γιαχνί¹ Κύπρ. (Μένοικ.) διαχνί Πελοπν. (Περιθώρ.)

'Εκ τοῦ Τουρκ. γαχνί = φαγητὸν ἐκ κρέατος μετὰ κρομμύων παρεσκευασμένον.

1) Τρόπος παρασκευῆς φαγητοῦ μὲ χαρακτηριστικὸν κρόμμυα κομμένα εἰς λεπτὰ τεμάχια τσιγαρισμένα καὶ μὲ σχετικῶς ἀφθονον ἔλαιον καὶ τομάταν κοιν. καὶ Πόντ.: Κρέας - ψάρι - κοττόπουλο - μπακαλιάρος - φασόλια - σαλιγκάρια - πατάτες - κουκκιὰ - κουνουπίδι - χόρτα γιαχνί κοιν. Σήμερα θὰ κάρω πατάτες μὲ κολοκυθάκια γιαχνί κοιν. Τὰ λελεκούκια γίνονται γιαχνί (λελεκούκια = χλωρὰ κουκκιά) Πάρ. Οὐ παπλᾶς πιὰ εἴχι γίνει παπλᾶ-γιαχνί μέσ' 'σ τὶς σβουνιὲς (ἐκ διηγ.) Στερελλ. (Παρνασσ.) Τὰ κουτάδα μαειρέωνται γιαχνί μὲ κφομμύλ, λάνι τζαὶ μάλαθρον Χίος (Πισπιλ.) 'Σ τὸ γάμο τρῶν μακαρόνγια τσαὶ πατάτες γιαχνί μὲ κρέας Πελοπν. (Ξεχώρ.) Τὸ φταπόδι τὸ ἔκαναν γιαχνί μὲ χόρτα η καὶ μὲ ζυμαρικὰ Πελοπν. (Σκορτιν.) 'Αρέσκοντον σον τὰ βαζάνια γιαχνίν; (βαζάνια = μελιτζάνες) Κύπρ. 'Εφαγῆμι κιφτέδις γιαχνί Μακεδ. (Νάουσ.) Τὰ πουλλία ποὺ θὰ τσακώσουμε μὲ τὶς ξόβεργες θὰ dà φᾶμε γιαχνί 2) Οὔσ., τὸ κατὰ τὸν ώς ἄνω τρόπον παρεσκευασμένον φαγητόν, ίδιως τὸ ἐκ κρέατος κοιν.: Σήμερα ἔχουμε γιαχνί κοιν. Σήμιρα φάγαμαν γιαχνί μὲ πατάτις Ήπ. (Κουκούλ.) "Εμασα κάμπονσις δαλιαραίονς κὶ φκεγάκαμαν γιαχνί (δαλιαραίονς = σαλιγκάρους) αὐτόθ. Πελοπν. (Καρδαμ.) Καθερνῶ πατάτες 'ὰ κάνουμε γιαχνί ('ά = νά) Σύμ. "Α δὲ φάω γιαχνί τὰ λαδοπιγουνιάσω, δὲν εὐχαριστεγῶμαι πολὺ Κύθηρ. Τοὺ γιαχνί είναι κοιάς μὲ κφομμύλια Μακεδ. (Βόιον). 3) Τὸ κρέας γενικῶς, ίδιαιτέρως τὸ ψαχνὸν Θράκ. (Σουφλ.): 'Αγόρασα δύδ οὐκάδις γιαχνί. Πήρα σήμιρα ἔτρα γιαχνί! γ) Πληθ. γιαχνί ά τά, είδος βρωσίμων χόρτων, τὰ ὅποῖα συνήθως παρασκευάζονται μόνον γιαχνί Κρήτ.: Ποῦ πάτε; 'σ τὰ βραστὰ η 'σ τὰ γιαχνιά; δ) 'Τπὸ τὸν τύπ. παντρεμένο γιαχνί, είδος φαγητοῦ, τὸ ὅποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορων λαχανικὰ ψημένα εἰς τὸν φοῦρον Εὗβ. (Κάρυστ.)

'Η λ. ὑπὸ τύπ. Γιαχνῆς καὶ ώς ἐπών. Αθῆν. Εὗβ. (Χαλκ.) Θεσσ. (Καρδίτσ. Λάρ. Φάρσαλ.). Καππ. Μακεδ. (Θεσσαλον.) Μῆλ. Στερελλ. (Μαρκόπ.) καὶ ώς παρωνύμ. Αθῆν. Πελοπν. (Σουδεν.)

γιαχνίζω κοιν. γιαχνίζου βόρ. ίδιωμ.

'Εκ τοῦ ἐπιθ. γιαχνί.

1) Παρασκευάζω φαγητὸν γιαχνί, τὸ ὅπ. βλ., κοιν.: Γιαχνίζω πατάτες - τὸ κφομμύλι Λεξ. Δημητρ. Χρειάζεται τὰ τὸ γιαχνίσης, προτοῦ τὰ φέλλης τὴν πάστα κοιν. Θὰ τὸ γιαχνίσης ὅμορφα ὅμορφα, θὰ τὸ ἀφίσης τὰ πάρη μιὰ βράση, κ' ὕστερα θὰ φέλλης τὴν ντομάτα κοιν. 'Εγιάχνισα χλωροβάσοντα μὲ κολοτσύθτσια τὰ φᾶμεν δὸ μεσημέριν Κῶς (Καρδάμ.) Τὸν ἐγιάχνισα τὸ λαγό μ' ὀλόκληρα τὰ κφομμύλια Πελοπν. (Γαργαλ.) Γιαχνίσμέρο φατ̄ Κρήτ. 'Η Σταμάτα 'σ τὴν κουζίνα γιάχνιζε κοττόπουλλα. Γ. Ξενόπ., Γυρισμ., 34. 2) Τρώω φαγητὸν γιαχνί Εὗβ. ("Ακρ. κ.ἄ.): Μεῖς θὰ doύ γιαχνίσουμε σήμιρα "Ακρ. 3) Μεταφ., πέρδομαι ἄνευ θορύβου, πιθαν. ἐκ τοῦ ὑπὸ τοιούτου εἴδους φαγητοῦ προκαλούμενου ἀερίου Πελοπν. (Συκιά Κορινθ. Τρίκη.): Μᾶς τὸν γιάχνισες Συκιά Κορινθ. Μᾶς τὸν ἐγιάχνισες μὲ φιλοκρέμυμδο Τρίκη.

γιάχνισμα τό, κοιν.

'Εκ τοῦ ρ. γιαχνίσμα τό.

Καβούρντισμα κρέατος ἢ οίουδήποτε φαγητοῦ (ἐκ λαχανικῶν, χορταρικῶν, ἵχθυων κλπ.) μὲ ψιλοκομμένα κρομμύδια καὶ ἔλαιον ἢ βούτυρον ἢ λίπος: Τὸ καλὸ γιάχνισμα χρειάζεται, γιὰ τὰ γίνη καλὸ τὸ φατ̄.

γιάχνιστος ἐπίθ. κοιν. γιάχνηστος "Ηπ. ("Αγναντ.) γιάχνηστος "Ηπ. (Παλάσ.) γιάχνηστος "Ηπ. (Παλάσ.) γιάχνηστος Πελοπν. (Άνωγ. Βερεστ. Κοντογόν. Μαργέλ. Μηλιώτ. κ.ἄ.)

'Εκ τοῦ ρ. γιάχνηστος.

'Ἐπι φαγητοῦ, τὸ παρεσκευασμένον γιάχνηστος: Κρέας γιάχνηστος. Μπακαλιάρος γιάχνηστος. Φασόλια-μπιζέλια - κουκκιά - κολοκυθάκια - λάχανα γιάχνηστά κοιν. Χόρτα γιάχνηστά Πελοπν. (Άνωγ. Χόρτα γιάχνηστά "Ηπ. (Παλάσ.) Τ'ς κουρδφονκουλούτ' θὲς τ'ς τρῶμι βραστές καὶ γιάχνηστές "Ηπ. ("Αγναντ.) Σᾶς ἕφτεγασα κουτσά γιάχνηστά Εὗβ. (Κάρυστ.)" Α τὸ κάμια θέλω γιάχνηστό τὸ κοιάς ('ά = νά) Κῶς. Κάτσε τὰ φᾶμε λάχανα γιάχνηστά μὲ ζεστοφούρι (= φρέσκο φωμὶ) Πελοπν. (Κοντογόν.) "Έχουμε σαλιγκάρια γιάχνηστά τὰ φᾶμε σήμερα Πελοπν. (Βερεστ.) "Αναφε τὸ λυγνάρι καὶ σύμπα τὴν φωτιά τὰ γένοντε τὰ γιάχνηστά λάχανα τὰ φᾶμε! Πελοπν. (Μαργέλ.) "Έφαγε κουκκιά γιάχνηστά καὶ διάκε τὸ χωράφι γιὰ βόταρο (=πῆγε στὸ χωράφι τὰ βοτανίση τὰ δημητριακὰ) Πελοπν. (Μηλιώτ.) || Άσμ.

"Αλλο φωμὶ δὲ ὁρέγομαι σὰν τὸν κριθοκουλοῦρες, περίτα τὰ 'χω καὶ ἔλιες καὶ γιάχνηστές φασοῦλες Κρήτ. (Νεάπ.) Β) Οὔσ., γιάχνηστό τό, φαγητὸν παρεσκευασμένον γιάχνηστό κοιν.: Τὰ γιάχνηστά κάροντα κακὸ 'σ τὸν στομαχικοὺς Πελοπν. (Γαργαλ.) Τοὺ γιάχνηστό φατ̄ βλάφτ' βόρ. ίδιωμ. 'Ο γιατρὸς μοῦ ἀπαγόρεψε τὰ γιάχνηστά κοιν.

Γιαχούντης δ, σύνηθ. καὶ Καππ. (Διλ. Φλογ.) Γιαχούντης Βιθυν. (Κίος Κουβούκλ.) Θράκ. (Άδριανούπ. Μάδυτ. κ.ἄ.) Καππ. (Αραβάν.) Κρήτ. Γιαχούντης Κύπρ. Πόντ. (Κοτύωρ.) Γιαχούντης Μακεδ. (Βέρ.) Γιαχούντης Προπ. (Καλόλιμν.) Γιαχούντης Μεγίστ. Θηλ. Γιαχούντην Α. Κρήτ. Γιαχούνταινα Μεγίστ. Γεν. Γιαχούντην Καππ. (Αραβάν.) Πληθ. Γιαχούντηρε Καππ. (Αραβάν.)

'Εκ τοῦ Τουρκ. γιάχνηστό φατ̄ έβραϊος.

1) 'Ο έβραϊος, ώς ὕβρις ἔνθ' ἀν.: "Ε, κακομούρη Γιαχούντη, ν' ἀναμαζώξῃς τὸ νοῦ σου! Α. Κρήτ. Γιαχούντης εἰσαι, βρέ, καὶ τὴν σονοντίζεις τὴν φωτή σου; (=σύρεις τὴν φωτήν σου ὄμιλῶν) Κίος 'Ηστερ ἔτρα Γιαχούντης Φλογ. 'Ητορ σαράφ' Γιαχούντη (=ἡταν δ σαράφης έβραϊος) Διλ. Εἶντα λές, μωρή Γιαχούντην; Α. Κρήτ. Συνών. τ σιφούτης, χαζαμίκοισι. 2) Μεταφ., τὸ ὅμοιωμα τοῦ 'Ιούδα, τὸ ὅποῖον καίουν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 'Αναστάσεως εἰς τὸ προκύπτον τοῦ ναοῦ Προπ. (Καλόλιμν.) || Άσμ.

Πρωτὶ καὶ τὰ χαράματα, πρὸν κράξῃ δ πετεινός, δ Γιαχούντης θὰ καίγεται μαζὶ καὶ δ οὐδανός

3) Επίθ., φιλάργυρος, αἰσχροκερδής Κύπρ. Μεγίστ. Συνών. τ σιφούτης, χαζαμίκοισι, σπαγγορραμένης

'Η λ. καὶ ώς ἐπών. Αθῆν. Πελοπν. (Άργ. Πάτρ. Τρίπ.) Στερελλ. (Λαμ.)

γιάχτιρι τό, Ιμβρ. γιάχτιρι Θάσ.

'Αγνώστου ἐτύμου.

